elke kerk, welke Jezus Christus als eenig Hoofd erkent.

Ik weet, dat dit met uwe beschouwingen in strijd is; dit geeft echter geen recht het »een hinken op twee gedachten" te noemen.

Hoezeer ik ook den toon van uw schrijven betreur, neemt dit echter niet weg, dat ik u om de groote gave u verleend, om al hetgeen door u voor de zaak mijns Heeren werd en wordt gedaan, blijf achten en liefhebben, dat ik voor u, den leermeester van mijnen eenigen zoon, groote dankbaarheid gevoel, en vele ondervonden bewijzen van broederliefde hoog waardeer, zoodat ik mij van ganscher harte blijf noemen

Uwen in den Heere verbondene
F. P. L. C. VAN LINGEN.

Zetten, 13 Mei 1890.

Gelijk ge ziet, is de zaak van het „broederhart" aan het slot van de brief *geheel* in orde gekomen; en zoo Ds. Van Lingen zijn repliek begonnen was, gelijk hij sloot, hadt ge nooit iets van dat gansch overtollige onderzoek naar het broederhart gemerkt.

Nog slechts twee punten blijven dus te vereffenen over: het *wetenschappelijk* betoog voor Ds. Van Lingen's opinie over het Statuut, en zijn *ambtelijke* waardigheid.

Wat dit tegenbetoog betreft, zegt Ds. Van Lingen, dat het reeds van Chr. Gereformeerde zijde door meer bevoegden geleverd is.

Dit nu klopt niet.

Vóór zijn „bekentenis" verkeerde Ds. Van Lingen in de phase, dat hij door anderer bril zag. Daarvan is hij nu teruggekomen. Hij ziet nu *uit eigen oogen*. En zie, gevraagd naar zijn argumenten, maakt hij er zich toch weer van af, door naar *anderen* te verwijzen.

Mogen we aan Ds. Van Lingen vragen: Welke tegenbetoogen van anderen hij hier bepaaldelijk bedoelt? Wie dan die „meerbevoegden" zijn, die deze tegenbetoogen geleverd hebben?

En zelfs dán is hij er nog niet.

Immers hij las, wat Ds. Wielenga en de *Herant* er over zei, óf niet óf vluchtig. Altoos naar zijn eigen bekentenis. Hoe weet Ds. Van Lingen dan, dat deze tegenbetoogen steekhoudend zijn?

Zelf gevoelende, dat hij zich hiermee vastpraat, wendt Ds. Van Lingen het deswege over een anderen boeg, en zegt kort en goed: „Gij, redactie van de *Herant*, hebt uw bezwaren tegen dit Statuut alleen gevonden, omdat ge *bevooroordeeld* waart. Het heeft u aan *liefde* ontbroken. Ge bezaagt dat Statuut met een antipathetischen bril. De arglistigheid van uw hart verschalkte u".

Dit zeggen kan intusschen dan eerst kracht krijgen, als zal gebleken zijn, dat Ds. Van Lingen een *kenner der harten* is geworden.

Eer niet.

Voorhands toch zou de *Herant* evengoed kunnen zeggen: „Gij Ds. Van Lingen laast bevooroordeeld. *Uw* bril was onzuiver. Het lag aan de arglistigheid van *uw* hart."

Dit zeggen we nu niet; maar als we het zeiden, zou dit natuurlijk precies even veel en precies even weinig kracht hebben, als wat Ds. Van Lingen ons toevoegt.

Hiermee komt hij dus geen stap verder.

En wat nu zijn *ambtelijke* waardigheid betreft, ja, daarvan weten we heusch niet, wat we er van zeggen zullen.

Ds. Van Lingen past hier op zich zelf toe, wat de heilige apostel Paulus in Gal. 1 : 1 als *Apostel des Heeren* zegt.

Zelf heeft hij in zijn Bijbel van Dächsel er bij Gal. 1 : 1 op gewezen, dat door deze formule, die hij bezigt, „geroepen niet van menschen maar door Jezus Christus en God den Vader" in den strengsten zin het heilig apostolaat van Paulus wordt aangeduid.

Ds. Van Lingen weet dan ook zoo goed als wij, dat deze woorden van Paulus niet zien op een *inwendige*, maar wel terdege op de *uitwendige* roeping, die aan Paulus op den weg naar Damascus was te beurt gevallen.

Hij *kan* dus niet beweren, dat deze woorden alleen doelen zouden op een profetische roeping om te oefenen; blijkbaar ook daaruit, dat hij staande houdt, krachtens deze zijn extra-ordinaire roeping de Sacramenten te mogen bedienen en Dienaren des Woords te mogen bevestigen.

Onze kantteekenaren zeggen hiervan dan ook:

„Daar is tweeërlei wettige roeping tot den Dienst des Woords, ééne die ordinair is, welke geschiedt wel *van* God, maar *door* menschen, de orde Gods daarin volgende; zoodanige is de ordinarische beroeping van de Dienaren des Woords. En daarna eene beroeping, die *zonder* dienst der menschen van God zelven of van den Heere Christus geschiedt. Zoodanige is geweest de beroeping der Profeten in het Oude Testament, en van de Apostelen in het Nieuwe Testament. Deze beroeping is extra-ordinair, *en altijd vereelschapt met de gave van niet te kunnen dwalen in het leeren.*"

Krachtig hebben daarom onze Gereformeerde vaderen, zonder eenige uitzondering, er steeds tegen gewaarschuwd, dat toch niemand in onze dagen, zich zulk een roeping zou aanmatigen, gelijk de Geestdrijvers dit metterdaad deden.

Ds. Van Lingen spreekt hier dus een geheel onbegrijpelijke stelling uit, die hem in strijd brengt met de Schrift, met onze Confessie, met onze Kerkenordening en met al wat ooit desaangaande door de kerkvaderen en door onze Gereformeerde theologen geleerd is.

Hieruit blijkt dus metterdaad, dat hij toch weer niet *bij de Chr. Gereformeerden* thuis hoort, die eenparig en zonder eenige uitzondering, mét ons, dit onbegrijpelijk beweren van Ds. Van Lingen op de meest besliste wijze zullen afkeuren.

O. i. zal onze hooggeachte en beminde broeder dan ook wel doen, met nooit weer zulke ondoordachte stellingen uit te spreken.

Predikt hij toch zulk een stelling onder zijne leerlingen, dan zal de ééne voor de andere na *de studie er aan geven*, en zullen ze *zonder* studie of kerkelijke onderzoek of kerkelijke ordening, als ze maar een kerkeraad vinden kunnen, die dit toelaat, zich aanstonds opmaken, om, met beroep op Gal. 1 : 1, het Woord en de Sacramenten te bedienen, en anderen in den Dienst des Woords te gaan bevestigen.

En wat zal Ds. Van Lingen daar dan tegen kunnen inbrengen?

Hoe zal hij dan aan zijn leerlingen het recht betwisten, om ook *op hun beurt* te doen, datgene waarin hij zelf ze voorging?

Dit zou eerst recht én zijn Gymnasium én alle studie ondermijnen.

We houden dit zeggen dan ook voor een noodschot, en niets meer. En terwijl we hiermeê deze discussie sluiten, uiten we den wensch, dat Ds. Van Lingen nog in lengte van jaren de vroede Director van zijn Gymnasium moge blijven; dat dit Gymnasium onder zijn leiding moge bloeien; en dat de zorgen voor zijn Gymnasium hem in de komende vacantie althans eenigen tijd mogen laten, om zulk een dege studie van het Statuut van 1869 te maken, dat hij hoe langer hoe inniger met zijn doleerende broederen moge vereenigd worden.

KUYPER.

Uit de Pers.

Schoon en aangrijpend is de rede door Ds. C. van Proosdij op 17 April 1890 over het lijden der krankzinnigen uitgesproken.

Hoor slechts:

De krankzinnige is een onttroonde koning, zonder troon en kroon, zonder eenige uitdrukking van zijne vroegere waardigheid, zonder teekenen van zijn verlies, die een gescheurd bedelaarskleed draagt alsof het de koningsmantel ware.

Oud en arm is ongelukkig, zoo luidt een spreekwoord van het volk. Oud te zijn, den ouderdom met zijne kwalen te gevoelen is moeilijk, doch zoo ge geld en daardoor macht hebt kunt gij het eenigszins verzoeten. Oud en arm, ten laste van kinderen die verlangen naar den dag dat het gedaan is, ten laste van de burgerij die niet begrijpen kan waartoe zulke oude stompers nog dienen, is ellendig. Maar nog niet zoo ellendig als arm en krankzinnig. Het goud der wereld kan de ijzeren ketenen der ellende, welke de ijlke krankzinnige draagt, vergulden; en is hij bijna aan het dier gelijk, het goud kan hem maken als het schoothondje van mevrouw of het raspaard van mijnheer, meer dan menig mensch verzorgd en vertroeteld. Maar krankzinnig en arm dan zijt ge een spot voor uwe omgeving, een lastpost voor gemeente en provincie, overgegeven aan de barmhartigheid der maatschappij, welke den barmhartigen Christus verwerpt. De arme krankzinnige is dubbel arm en dubbel ongelukkig!

Hoe onuitsprekelijk groot is het voorrecht, dat gij van den Heere ontvangt, zoo Hij uzelven van die vreeselijke kwaal verschoont; zoo ge man noch vrouw hebt, die ge bemint en aanschouwt, beroofd van den stempel van 's menschen heerlijkheid; zoo ge bij de geboorte uwer kinderen en bij hunne verdere ontwikkeling kunt zeggen »welgeschapen", niet alleen door het bezit van rechte leden, door het bezit van alle de zintuigen, maar bovenal door het bezit van een ongekrenkt verstand. Grooter nog is uw voorrecht, zoo gij door de werking des Heiligen Geestes verlichte oogen des verstands hebt ontvangen; zoo God in uwe harten geschenen heeft om te geven verlichting der kennis der heerlijkheid Gods in het gezicht van Jezus Christus; zoo ge kennis hebt aan de groote verdorvenheid van verstand en hart en aan de onpeilbare diepte der liefde Gods; zoo gij in de liefde geworteld en gegrond zijt, opdat gij ten volle kondet begrijpen, welke de breedte en lengte en diepte en hoogte zij; en bekennen de liefde van Christus, die de kennis te boven gaat, zoo gij bij den aanvang moogt zoeken de dingen, die boven zijn, waar Christus is, zittende aan de rechterhand Gods. Efeze 1 : 18, 2 Kor. 4 : 6, Efeze 3 : 17—19, Coloss. 3 : 1. — En gij, door God bij uitnemendheid beweldadigd en begenadigd, hebt gij het werk van priester en leviet of dat van den barmhartigen Samaritaan te verrichten aan den ongelukkigen krankzinnige, die daar bijna dood ter zijde van den weg ligt? Waar is uwe olie en wijn om in zijne wonden te druppelen, waar is uwe ezel om hem te dragen, waar is de herberg, welke uw geld voor hem bereidt?

En niet minder goed gezegd is wat hij met het oog op dit ontzettend lijden ons toeroept:

Er zij gevoel van solidariteit, van saamhoorigheid, gevoel van medeschuld. Deze kwaal toch is gevolg der zonde. Soms van persoonlijke zonde. Ge denkt aan den koning van Babel, wiens naam wij u straks noemden; aan hem, die zichzelven al hooger en hooger verhief en waande God even gelijk te zijn, maar van God een plaats ontving bij de dieren des velds. Ge denkt hoe de eeuw, waarin wij leven, er op uit is den mensch van den hemel af te trekken, met natuurlijke kennis te overladen, allen op te roepen zich aan de stofvergoding te wijden; hoe deze eeuw rijk is en rijker wordt aan lijders en lijderessen aan deze treurige ziekte. En dan merkt gij op, dat God menigmaal bijzondere plagen zendt als straffen voor bijzondere zonden. Doch niet altijd is de bijzondere straf bewijs van buitengewone zonden. Jobs vrienden zochten zich moede om het verband te vinden tusschen Jobs straf en zonde en prikten den ellendigen lijder met de scherpe punt hunner tong in stede van hem troost aan te bieden. De discipelen des Heeren, den blindgeborene zien, zeiden: Rabbi! wie heeft gezondigd deze, of zijne ouders; en ontvingen ten antwoord: noch deze heeft gezondigd, noch zijne ouders. De kwaal der krankzinnigheid treedt op als een bewijs van de verwoestende macht van die zonde, welke door onze eerste ouders is aangegrepen als een middel tot zelfverheffing; van die zonde, welke in alle hunne kinderen woont reeds van de ure hunner ontvangenis af; van die zonde, welke in het hart van een iegelijk onzer haren tempel heeft gevonden.

En voorts:

Er zij gevoel, geestdrift voor het schoone doel. God werd verheerlijkt in de genezing van den blindgeborene, 's Heeren werk der barmhartigheid mag niet overgelaten worden aan de van God vervreemde wereld. Waar de ellendigen op de markt des levens geveild worden, moet het »mijn" het eerste van de lippen van Christus' kerk, moet het hoogste bod door haar worden gedaan. God moet en kan verheerlijkt worden in den arbeid der liefde. En waar dit het hoogste doel der kinderen Gods moet wezen, arbeidt de christen in het redden der ongelukkigen anders dan de wereld. Geene hooge en dikke muren, gevangenis en graf voor de krankzinnigen, om onze oogen maar te vrijwaren van den aanblik dier diep ellendigen en onze ooren te behoeden voor het gehoor van hun gekrijt en geheul begeeren wij; geene lastpost, tot onzen spijt, jaarlijks op onze rekening wederkeerende, mogen zij ons zijn; uw doel zij het zoeken van het schepsel naar Gods beeld geschapen, ook in den mensch aan het dier gelijk geworden; een zoeken van verademing voor het lichaam en van hulpe voor de ziel; een arbeiden, om medearbeiders te zijn van Hem die gekomen is om te zoeken en zalig te maken, dat verloren is.

Zij Ds. Proosdij dank gezegd voor dit welsprekend woord, en vinde het ingang.

Ingang bij zijn hoorders, maar ook ingang bij zijn lezers, want ze was waard ook in druk te verschijnen deze redevoering, onder den goed gekozen titel: *Jeremia, de medelijdende profeet, eene schaduw van den barmhartigen Hoogepriester, een voorbeeld voor den Christen.*

Ze zag het licht bij den uitgever Donner te Leiden.

KUYPER.

Officieele berichten uit de Ned. Geref. kerken.

SCHOONREWOERD, 14 Mei. In eene vergadering die door het bestuur der »Kerkelijke Kas" met de leden der Ned. Ger. gemeente gisteren alhier werd gehouden, is eenparig besloten over te gaan tot het stichten van een kerkgebouw, en tevens een afzonderlijk schoollocaal met onderwijzerswoning.

De gelden daartoe noodig, alsook voor de koopsom van het terrein, werden staande de vergadering, op een klein bedrag na, geheel renteloos toegezegd.

Den Heere alleen zij de eere.

A. W. DE LEEUW Jz.,
Sec. Kerk. Kas.

De kerkeraad der Ned. Geref. gemeente te Scheveningen, verkeerende met vele kerken in het geval van in eigen kring vele behoeften te hebben, die hem noodzaken telkens op een verzoek van eene noodlijdende kerk afwijzend te moeten antwoorden, heeft in zijne vergadering van 19 Mei besloten, jaarlijks met Kerstfeest eene collecte te houden voor noodlijdende kerken, en dit bedrag ter verdeeling op te zenden aan den heer Hovy te Amsterdam.

Namens den kerkeraad voornoemd:
P. J. DE LUOT, *scriba.*
H. BATENBURG, *Pres.*

De Kerkeraad der Ned. Geref. kerk te den Bommel heeft in zijne vergadering van 17 Mei 1890 besloten, in gehoorzaamheid aan Gods Woord, dat voor de kerk van den Bommel alleen de wettige kerkenorde van 1619 geldig zal zijn en mitsdien gebroken is met de Synodale organisatie van 1816. — U hiermede in kennis stellende, wenscht de Kerkeraad voornoemd, dat de belijdenisband tusschen de kerken onderling hoe langs hoe meer opleve; het samenwerken, samenbidden en samenstrijden krachtiger worde, en in verootmoediging voor God geworsteld worde voor de vrijmaking van de nog gebondene kerken, alsmede voor de vereeniging der broeders van hetzelfde huis.

De Kerkeraad voornoemd:
Ds. J. D. V. D. VELDEN, *consulent.*
J. KIEVIET, L. MEIJER } *ouderlingen.*
J. C. BORGDORFF, H. VERKERKE } *diakenen.*
Adres van den Kerkeraad
J. KIEVIET—*den Bommel.*

Classes Groningen.

Den 8sten Mei ll. kwamen de kerken voor de 13e maal in classe samen te Wagenborgen, waar Ds. Goeree namens den kerkeraad de afgevaardigden welkom heette en met gebed en lezing van 1 Petri 5 de vergadering opende. Ds. Stroes was naar beurtorde voorzitter, die broeder Takens (o.) als assessor en Ds. Teves tot scriba koos. De rondvraag naar art. 41 liep kort maar vrij bevredigend af. Tot deputaten ter Synode werden gekozen Ds. Stroes en broeder H. E. E. Smit (o.) te Groningen, sec. Ds. Goeree en broeder S. Smith (o.) te Oostwold. Voorstellen ter Synode werden overgenomen van de kerk van W. S. en Wagenborgen, als: *a.* de Synode wijze de gedragslijn aan, eenparig te volgen, ten aanzien van dezulken, die tot het genootschap terugkeeren. *b.* Is het geoorloofd en onder welke omstandigheden, leden van eene Chr. Geref. kerk over te nemen? *c.* de Synode wende pogingen aan, om de regeling der giften ten behoeve van noodlijdende kerken op meer eenparigen voet te brengen. Voorts de vraag: of en in hoever handelingen van een kerkeraad onwettig zijn en dus zonder kracht, wanneer bij het tot stand komen der reformatie eenige informaliteit heeft plaats gehad, maar later bij periodieke aftreding de verkiezing weer naar de Dordsche kerkenorde heeft plaats gevonden.

Een bezwaar van de kerk van Spijk tegen de opgelegde verplichting om het beroepingswerk voort te zetten, werd niet aangenomen, behoudens het recht dezer kerk om zelve hare bezwaren bij de Synode in te dienen. De regeling der diensten en consulentschappen werd voor drie maanden vastgesteld.

Voor den derden jaargang der *Kerkbode* was een nieuw contract getroffen door deputaten en werd op verzoek voorslmog de redactie voortgezet door Ds. Teves. Deputaten voor spoedeischende zaken werden gecontinueerd. Het rapport van kerkvisitatoren kwam slechts in behandeling wat ééne kerk aangaat, om gerezen 'moeilijkheden, die aanleiding gaven tot een vraag aan de Synode.

Nog werd in deze vergadering bevoegdheid verleend aan den heer J. T. Wierenga te Groningen, om in de kerken te oefenen. Nadat Groningen was aangewezen om de kerken aldaar tegen 7 Augustus saam te roepen, eindigde de voorzitter met gebed.

Op last der classes, gehouden te Wagenborgen.

J. TEVES TZN., *scriba.*

Zending.

Moslemen en Christendom.

I.

De *Indische Gids* bevatte ten vorigen jare (in de nrs. van Juni, Juli en Sept.) een reeks opstellen van de hand des heeren J. G. Schot, ambtenaar in Oost-Indië.

Deze opstellen, afzonderlijk thans bij E. J. Brill te Leiden uitgegeven, hebben op het oogenblik bijzondere beteekenis en waarde, gelijk ze dan ook met het oog op den drang der tijden zijn geschreven. Want zoo verklaart de schrijver:

»Nu door verschillende omstandigheden de Moslemsche wereld meer dan vroeger het hoofd schijnt te willen opsteken, soms daarbij zelfs door Christenmogendheden gesteund, nu is het waarlijk niet ontijdig om meer dan ooit de Christenheid te wijzen op den Islam, die haar blijft bedreigen, en op haren ten aanzien van dien Islam te vervullen plicht."

In de studie van den heer S. wordt een onderzoek ingesteld naar den invloed, welken de Islam gehad heeft en nog heeft op zijn belijders en op de algemeene wereldorde en beschaving, terwijl tevens aangetoond wordt, welke houding de Christenstaten en volken, die alle voordeelen genieten en waardeeren kunnen van het waarachtige licht der beschaving, tegenover dien Islam hebben aan te nemen.

Hij heeft getracht in de eerste plaats een beknopt overzicht te geven van dien godsdienst. In de tweede plaats wordt behandeld de invloed van den Islam op zijne belijders. Ten slotte wordt de houding besproken, door de Christenvolken, als voorstanders en verbreiders der beschaving, tegenover den Islam aan te nemen.

Voor de kennis van Mahomedaansche godsdienst en recht is het eerste gedeelte hoogst belangrijk, daar het kort en zeer zaakrijk aangeeft wat in deze allereerst dient geweten, wil men niet als een blinde rondtasten. Op vele verschijnselen in de Muzelmansche wereld valt hierdoor licht. Verbiedt onze ruimte hier meer te zeggen, we zouden vooral hen die tot de Zending in onze Oost in eenige betrekking staan de lezing dezer bladzijden dringend raden.

Het tweede deel behandelt den invloed van den Islam. Daarbij treden vijf à zes hoofdpunten van beschouwing op den voorgrond, namelijk: de persoon, de familie, de maatschappij, de beschaving en eindelijk de verbreiding.

De Islam, zegt de schrijver, verwekt niet dan stoffelijke indrukken. Geestelijk genot kent hij niet; zelfs niet hiernamaals. Van liefde tot God is geen sprake. Hoe zou het mogelijk zijn een God lief te hebben, die in alles gelijkt op een despoot, die niets wil schenken uit genade, en die voor alles eischt dat men zich verdienstelijk make, en naar de verdiensten de belooning afmeet?

Belang heeft de Mahomedaan 't meest bij de plichten, welke hij te vervullen heeft, om later genot er voor in de plaats te verkrijgen. Wil hij het genot des hemels zich verzekeren, dan moet hij zorgen het Opperwezen niet al te zeer te vertoornen. Hij moet b. v. bidden, wat echter in niets op 't bidden des Christens gelijkt en dan ook niemand sticht. Voorts heeft hij allerlei voorschriften op te volgen.

Iets zeer eigenaardigs bij den Islam is het stelsel van goede werken. Van een zondenval zooals die in het Evangelie wordt voorgesteld is geen sprake. De zonde is slechts een daad, geen beginsel dat tot daden leidt. En zooals er kwade werken zijn, zijn er goede, en een goede daad weegt tegen slechte handelingen op. Al heeft men veel kwaads verricht, toch kan men rechtvaardig en het paradijs waardig geacht worden, indien maar tegenover die slechte daden een betrekkelijk aantal goede handelingen staat. Omdat de Islam de zonde niet als een beginsel beschouwt, kan hij een stelsel van goede werken huldigen.

Nuttig kan dit Islamsch stelsel niet werken. Het Evangelisch beginsel der genade onderdrukt den menschelijken hoogmoed en ijdelheid; het Islamitisch stelsel van goede werken wekt die op. Eigengerechtig is daarom de Moslem, en zich zelf als een toonbeeld van goede werken aanziende, verre verheven boven de ongeloovigen die zondaars zijn, is hij onverdraagzaam, en ziet hij niet alleen met minachting, maar ook met haat op al wat niet Mahomedaansch is neder.

De straf van deze valsche beginselen is geweest, dat de Mahomedaan werd afgesloten van den vooruitgang der Christelijke natiën. Hoe konden de Christenen in zijn oog iets goed hebben, iets dat navolgenswaard mocht heeten?

Ook brengt de toekomstleer mee, dat men 't niet nauw neemt. Klein is dan ook het gêtal der Moslemen die nauwgezet hun plichten opvolgen; de godsdienst van Berbers en Bedowinen en zoovele anderen bepaalt zich tot belijdenis en besnijdenis; en wie telt de overtredingen van zoovelen, die toch als goed Moslem bekend stonden en geprezen werden? De zedelijkheid en al wat daarmede in verband staat is ondermijnd.

Het deelnemen aan de bedevaarten naar Mekka geschiedt niet alleen uit plicht, maar ook om de heilige plaatsen te zien en de vereeniging van zoo tallooze geloovigen uit alle wereldstreken. Vandaar dat zoo velen gaan. Er vertrokken uit onzen Indischen Archipel, voor zoover de contrôle reikt, van 1877 tot en met 1886 gemiddeld 5403 personen per jaar naar Mekka, terwijl er gemiddeld per jaar 4094 terugkeerden. Telt men hierbij nog de bedevaartgangers uit die gedeelten van Nederlandsch-Indië, waar geen contrôle op de Mekkagangers bestaat, dan kan men gerustelijk als jaarlijks gemiddelden 7000 vertrekkende en 5300 terugkeerende personen aannemen.

Dientengevolge, zegt de schrijver, verarmt Nederlandsch-Indië jaarlijks met vijf millioen gulden, en daarvoor krijgt het een element in ruil dat improductief en dikwijls hoogst onzedelijk is en in de meeste gevallen door een vernielend beginsel gedreven wordt.

In den laatsten tijd hebben sommigen de meening uitgesproken, dat hoe meer, door beter en goedkooper vervoer, het aantal bedevaartgangers stijgt, hoe meer het prestige der hadji's daalt. Wij gelooven, dat het raadzaam is de oogen te openen voor het feit, dat de vermeerdering der hadji's hun macht verhoogt. En aangenomen eens, dat vermeerdering tot een zeker relatief hooger bedrag een goeden invloed zou kunnen hebben, dan mag men waarlijk wel vragen, wat dat relatief hooge cijfer is en wanneer het bereikt zal worden, als op eene bevolking van dertig millioen jaarlijks het getal terugkeerende hadji's vijf tot des noods tienduizend bedraagt.

HOOGENBIRK.

Buitenland.

Engeland. Uit het Parlement. Spurgeon in het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap.

Elk jaar wordt in het Engelsch Parlement het voorstel gedaan, om het tweede huwelijk met de zuster der overleden vrouw te wettigen. Telkens neemt het Lagerhuis het voorstel aan, doch dan wordt het afgestemd door het Hoogerhuis. Met eene meerderheid van 67 stemmen ging dit jaar bedoeld wetsontwerp bij tweede lezing er door. Wat zal het Hoogerhuis doen? De Lords erkenden voor eenige jaren, dat het verbod om te huwen met de zuster zijner overleden vrouw niet op schriftuurlijken grondslag rust, maar om het familieleven rein te houden, opdat geen man bij het leven zijner vrouw het oog zou slaan op zijne schoonzuster, moest het verbod toch gehandhaafd worden. De voorstanders der afschaffing wijzen er op, dat jaarlijks in Engeland ongeveer 1000 mannen de zusters hunner overledene vrouw tot vrouw nemen, zoodat het aantal onwettige huwelijken verbazend groot is.

In het Lagerhuis is eene motie voorgesteld om tot afschaffing der staatskerk in Schotland te komen. Het spreekt wel van zelf dat men zeer verlangend was om te vernemen, hoe de 82-jarige leider der liberale partij in Engeland, Gladstone, zich over die zaak zou uitlaten, want het is toch bekend dat hij een voorstander is van de hoogkerkelijke partij in de Episcopale kerk. Toch streed hij voor de afschaffing der Staatskerk, van oordeel zijnde, dat alleen om de volgende redenen deze recht van bestaan heeft: 1°. wanneer de staatskerk geestelijken arbeid doet, die geen ander lichaam kan tot stand brengen; 2°. wanneer de staatskerk leeringen brengt die geen ander godsdienstig lichaam zoo goed kan leeren; 3°. wanneer tot die kerk de overgroote meerderheid van het volk behoort, of 4°. wanneer de staatskerk die kerk is, die de meerderheid van het volk, ook al behoort zij niet tot haar, toch in hare positie als eene nationale kerk wenscht te handhaven. De heer Gladstone toonde aan, dat aan niet een dezer voorwaarden de Schotsche Staatskerk kan voldoen en haalde het gezegde van lord Hartington in 1877 aan, die verklaarde: »Wanneer de opinie in Schotland zich geheel heeft gevormd, al is het slechts onder de liberale partij, ten opzichte van dit punt, dan meen ik uit naam van de liberale partij als een geheel te mogen zeggen, dat zij gereed is om over die zaak te handelen", en voegde er aan toe, dat volgens zijne meening dit punt gekomen was. Ten slotte werd de motie voor de afschaffing der Schotsche staatskerk afgestemd, maar door eene zwakke meerderheid, vandaar dat er een gejuich opging in het kamp der liberalen (die met onze antirevolutionairen het meest overeenkomen) omdat de uitslag aldus was. Wij zien hieruit, wederom, dat de beweging der geesten naar de afschaffing der gepriviligeerde staatskerk is; in Ierland is het reeds zoover gekomen, trouwens was daar de handhaving der Episcopale kerk, als staatskerk, de grootste onrechtvaardigheid, omdat de overgroote meerderheid des volks getoond had te willen blijven; in Wales zal het wellicht spoedig daartoe komen, omdat aldaar de meeste menschen overgingen tot vrije kerken; in Schotland omvat de staatskerk lang niet de helft der bevolking; in Engeland staat de Episcopale staatskerk nog het sterkst. Doch wanneer men in laatstgenoemd land zich uit beginsel gaat kanten tegen de staatskerk, niet omdat de groote meerderheid der leden haar verliet, maar omdat God wil dat zijne kerk vrij zal zijn, dan valt ook in Engeland eene instelling, die als God het niet genadig voorziet, het groote werk der reformatie ongedaan maakt.

De groote jaarvergadering van het Britsch en Buitenlandsch Bijbelgenootschap is dit jaar te Londen gehouden in Exeter Hall, onder voorzitterschap van Graaf Harrowby. Het glanspunt dier vergadering was eene toespraak van den bekenden Spurgeon. Hij begon met te kennen te geven, dat hij niet gekomen was om te discussieeren over de wijze, waarop de vereeniging had te arbeiden. »Ik trouwde gisteren een paar", zeide hij, »en sprak tot hen over vele dingen, hun raad gevende hoe zij zich in den huwelijken staat te gedragen hebben, maar ik leverde geen kritiek over den neus der bruid of de oogen des bruidegoms, ik kon mij daarmee op een anderen dag bezig houden, maar niet op dien dag. Zoo komen wij ook dezen dag, meen ik, te zamen om God te danken, moed te grijpen en elkander op te wekken; de rest kan tot andere dagen bewaard blijven. Ik kwam hier om in de eerste plaats mijn grooten eerbied te betuigen voor het boek, dat deze vereeniging verspreidt. Ik herinner mij den dag, waarop ik voor 't eerst het woord »Bijbelvergoding" hoorde; het was voor mij eene nieuwe beleediging, mij afvragende of ik daaraan ook schuldig stond, en toen kwam ik tot het inzicht dat ik half geneigd was om die zonde te begaan, indien ik haar nog niet had gedaan. Ik vereer het boek niet, maar ik bemin het zoozeer, dat ik met David kan zeggen: »mijne ziel beeft voor uw woord." Gij moogt tot mij spreken zooals gij wilt en ik kan trachten het op te vatten gelijk ik wil, maar wanneer God spreekt, dan wordt elk geluid tot zwijgen gebracht, om te hooren wat Hij heeft te zeggen, en het geheele hart beeft voor het woord van den levenden God. Het is geen gewoon boek; ik haat de wetenschap, die den Bijbel gaat vergelijken met andere boeken; ik ken maar één boek en alle andere zijn afgoden; ik heb een afkeer van alle vergelijking van gewijde boeken, ik ken er slechts één, en al de andere beweren slechts iets te zijn, en niemand die ze ooit gelezen heeft, zal ook maar een seconde denken, dat zij voor heilige boeken kunnen gehouden worden.

Zij hebben niets van den toon, den stijl, de majesteit of de diepte van ons wondervol boek. Het staat alleen, het is het eenig boek van God. Ik wilde mijn geloof in den bijbel uitspreken, gelijk de aartsbisschop zoo goed gedaan heeft, om den toets van het criticisme te wederstaan. Wij hooren den bijbel dikwijls critiseeren, maar ik weet niet, waarom Gods Woord zoo gecritiseerd moet worden, terwijl zoovele andere boeken meest schotvrij ontkomen. Werden zij evenals den bijbel onder het ontleedmes der critiek gebracht, er zou geen stukje van over blijven. Nu is er niet het geringste deel der Heilige Schrift voor ons vernietigd. Geen essentieele leer der Schrift is in gevaar gebracht, door de strengste critiek over den origineelen tekst of door eenig andere soort van critiek. Somtijds moet ik in deze dagen verbaasd staan over de menschen, die zich als rechters over den bijbel stellen. Een hunner zeide tot mij, toen ik over Paulus sprak: »Ik ben het niet eens met Paulus!"

Spurgeon dreef den spot met de dwergen die zich vermaten om Gods Woord op de onbeschaamdste wijze te bestrijden en gaf eene getuigenis van de kracht van het Woord, dat hem dierbaar werd, die niet naliet groote indruk te maken. Wel is het noodig, dat er in Engeland opgekomen wordt tegen eene critiek die niets ontziet en reeds op weg is, niet enkel om de staatskerk te ondermijnen, maar ook de vrije kerken heeft aangetast, waarin velen niet meer bouwen op het fundament der apostelen en profeten.

Gemengd Nieuws.

De Episcopale kerk telt 23,000 predikanten of geestelijken. Daaronder zijn 9500 gegradueerden door de Universiteit van Cambrigde, 7700 gegradueerden door de Hoogeschool van Oxford en 3000 door die van Durham en Dublin. De literate's en leerlingen van theologische colleges (die geordend werden zonder universitaire opleiding) zijn 3000 in getal.

Aan het koningshof te München is het van overoude tijden gebruikelijk, dat de koning op groenen Donderdag d. i. de dag voor goeden Vrijdag, twaalf oude mannen de voeten wascht. Koning Lodewijk II had deze ceremonie altijd door een zijner hofpredikers laten verrichten. De prins-regent deed het dit jaar weder zelf. Omringd door het hof, de prinsen en